

Utredning av boendemöjligheter för studerande i gymnasieutbildning

ARBETSGRUPPEN SLUTRAPPORT

Ålands landskapsregering

Utbildningsbyrån

Dnr: 2021/1424

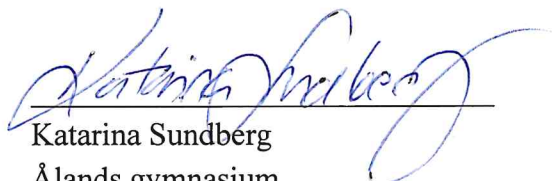
Datum: 22.9.2021

Innehållsförteckning

1. Inledning, bakgrund och uppdrag	3
2. Beskrivning av arbetssätt och metoder	3
3. Kartläggning av behovet	3
3.1 Nuläge	4
4. Målgruppen	5
5. Juridiska förutsättningar	6
6. Arbetsgruppens slutsatser och förslag	7
6.1 Förberedelser för att byta skola.....	7
6.2 Förslag på boende	7
6.3 Samarbete med organisationer inom tredje sektorn	8
6.4 Samarbete med privat aktör	8
7. Sammanfattning.....	9
8. Referenser.....	10

Arbetsgruppen avger härmed sin slutrapport och anhåller samtidigt om befrielse från sitt uppdrag

Mariehamn den 22 september 2021

Katarina Sundberg
Ålands gymnasium

Gunnar Sundström
Kökar kommun

Niklas Eriksson
Föglö kommun

Maria Säll-Öfverström
Ålands folkhögskola

Bodil Regårdh, ordförande och sekreterare
Utbildningsbyrån

1. Inledning, bakgrund och uppdrag

Ålands landskapsregering tillsatte en arbetsgrupp den 19 februari 2021 med uppdraget att utreda boendemöjligheterna för studerande i gymnasieutbildningen.

Arbetsgruppens sammansättning:

Bodil Regårdh, specialsakkunnig på Utbildningsbyrån, arbetsgruppens ordförande och sekreterare.

Maria Säll-Öfverström, rektor vid Ålands folkhögskola

Katarina Sundberg, förvaltningschef vid Ålands gymnasium

Gunnar Sundström, entreprenör på Kökar

Niklas Eriksson, kommundirektör i Föglö

I arbetsgruppens uppdrag ingår att kartlägga behovet av studiebostäder, juridiska förutsättningar att erbjuda studiebostäder samt möjligheter till privata engagemang. Arbetsgruppen ska inom ramen för sitt uppdrag beakta behovet av studiebostad under gymnasietiden för studerande från skärgårdskommunerna.

I uppdraget ingick att lämna en slutrapport inom september 2021.

2. Beskrivning av arbetssätt och metoder

Arbetsgruppen har under perioden februari – september 2021 haft 7 möten.

Arbetsgruppen har dessutom haft online möte den 4 maj 2021 med personer från Fältarna/KST, Ung resurs r.f. och Skunk r.f. som är skärgårdsungdomarnas intresseorganisation. Den 17 maj 2021 hade arbetsgruppen ett möte med avdelningsjurist Laura Korpi vid utbildnings- och kulturavdelningen.

Bodil Regårdh hade även ett möte den 10 maj 2021 med platsansvarig Lasse Selander och studiehandledare Johanna Södergård på enheten för sjöfart vid Ålands yrkesgymnasium samt ett teamsmöte med Mia Hanström, verksamhetsledare i föreningen Skunk r.f. den 22 juni 2021.

Arbetsgruppen har varit på ett studiebesök den 2 juni 2021 till Strandnäs hotell och träffade ägaren Lasse Luoma.

3. Kartläggning av behovet

Arbetsgruppen har kartlagt behovet av boendemöjligheter i Mariehamn för studerande från skärgården genom att sammanställa statistik inhämtad från Åsub. Det är dels sammanställd statistik från grundskolorna i skärgården (tabell 1) och dels statistik över studerande på gymnasienivå på höstterminerna 2017 – 2020 med hemort i skärgården (tabell 3). Andelen elever från Vårdö i tabell 1 är totalt 18 elever, medeltalet har uppskattats till 6 elever per årskurs. Arbetsgruppen har också sammanställt statistik över antalet utexaminerade i Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium som har hemort i skärgården, i Finland eller i Sverige (tabell 2). Det totala antalet studerande från skärgården inom gymnasieutbildningen är ca 65

ungdomar fördelade på ca tre årskurser, se tabell 3. Därtill framgår i statistiken att det i genomsnitt finns 2 studerande med hemort i Sverige inom gymnasieutbildningen och ett varierat antal studerande (11 - 18 st) med hemort i Finland, se tabell 2.

Tabell 1.

Statistik över antalet elever i årskurs 5-9 i skärgårdens grundskolor 2020					
Kommun	Årskurs 5	Årskurs 6	Årskurs 7	Årskurs 8	Årskurs 9
Brändö	3	3	3	3	5
Föglö	2	5	2	4	4
Kumlinge	3	2	1	1	2
Kökar	1	0	3	3	1
Sottunga	0	0	0	0	0
Vårdö	5	7	6	6	6
Summa	14	17	15	17	18

Tabell 2

Antal utexaminerade i Ålands lyceum och Ålands yrkesgymnasium från skärgården (inklusive Vårdö), fastlandet och Sverige				
	2017	2018	2019	2020
Skärgården	18	24	23	18
Finland	18	11	13	18
Sverige	2	2	2	2
Totalt	38	37	38	38

Tabell 3

Studerande på gymnasienivå höstterminerna 2017-2020 med hemort i skärgården (inklusive Vårdö) vid antagning till studierna			
År	Ålands lyceum	Ålands gymnasium	Totalt
2017	28	43	71
2018	28	43	71
2019	20	44	64
2020	15	46	61
Källa: ÅSUB Utbildning			

3.1 Nuläge

Studerande från skärgården som finns inskrivna idag i gymnasieutbildning ordnar sitt boende på egen hand i till exempel egna eller föräldrars lägenhet eller man bor inneboende hos släktingar och bekanta. Det är också rätt vanligt att man som skärgårdsungdom söker sig till skolor i riket eller Sverige där det finns internat. I riket är det gratis att bo på skolans internat, men i Sverige uppbärs hyra för internatrum. Många familjer i skärgården har en lägenhet i Mariehamn från tidigare på grund av andra behov, men det är också vanligt att man hyr en lägenhet när det blir aktuellt med gymnasiestudier.

Det finns en viss inflyttning till skärgården idag från riket eller Sverige eller från andra länder. Vissa skärgårdskommuner har även tagit emot flyktingfamiljer. Dessa nyinflyttade

skärgårdsbor har inte skapat nätverk eller hunnit skaffa sig kontakter i samma utsträckning som ”gamla” skärgårdsbor har. Många familjer har på grund av att ungdomarna måste flytta för att studera på gymnasialstadiet, kostnader för två bostäder. I värsta fall flyttar hela familjen in till Mariehamn när det blir dags för gymnasiestudier för att man helt enkelt inte har råd att ha två bostäder. De flesta föräldrar i skärgården har själv varit med om att flytta hemifrån för att studera i Mariehamn och många av dem har dålig erfarenhet av internat från sin egen tid som studerande i gymnasieutbildningen. Det är därför viktigt att det organiseras på ett nytt bättre sätt.

Sedan lång tid tillbaka har andelen studerande på sjöfartsprogrammet i Ålands yrkesgymnasium som har sin hemort utanför Åland varit konstant högt. Intresset för sjöfartsutbildningen har minskat på senare år bland annat på grund av att det inte finns boendemöjligheter för den som är under 18 år. Till exempel fanns 50 nya inskrivna studerande i sjöfartsutbildningen hösten 2012 varav ca 36 % hade sin hemort utanför Åland och hösten 2020 var motsvarande siffra 33 studerande varav andelen som har sin hemort utanför Åland är 12 %. Detta beror främst på att föräldrarna till studerande som är 15 - 16 år inte vill att deras barn ska flytta till Åland och börja studera när det inte finns ett ordnat boende som är övervakat. Det krävs övervakning för studerande som är under 18 år.

En studerande som har fyllt 18 år har möjlighet att själv teckna hyreskontrakt på boende. Det finns till exempel möjlighet för den som är fyllda 18 år att hyra ett möblerat studentrum av Marstad FAB i det som heter ”Bikupan” på Hindersbölevägen eller hyra en av de 72 omöblerade studentlägenheter som Allbygg Ab erbjuder på Godbyvägen.

Enligt den åländska studiestödslagen (2006:71) kan en studerande beviljas bostadstillägg som har en resväg mellan hemmet och skolan som tar längre än 2 h tur och retur. Bostadstillägget ges också till studerande yngre än 17 år till skillnad från studiestödet som beviljas från och med månaden efter man fyllt 17 år.

4. Målgruppen

På basen av den kartläggning som finns i kapitel tre och på de intervjuer som arbetsgruppen gjort med representanter från föreningarna Skunk r.f. och Ung resurs r.f. och från Fältarna/KST samt den information som fåtts från Ålands yrkesgymnasiums sjöfartsprogram kan arbetsgruppen konstatera följande:

- Det totala antalet ungdomar från skärgårdskommunerna (inklusive Vårdö) som studerar på gymnasialstadiet är ca 65. Fördelat på tre årskurser blir ca. 21 nya studerande från skärgården per år.
- Det totala antalet från Sverige och Finland i en gymnasialstadieutbildning är ca 17st /år
- Det största behovet av ett ordnat boende är personer under 18 år, men det krävs någon form av övervakning.
- Det finns också behov av bostad för högstadieelever från skärgården som vill göra prao på fasta Åland.
- Det kan också finnas vuxna i skärgården som är i behov av ett tillfälligt boende för att till exempel delta i närstudier

5. Juridiska förutsättningar

I arbetsgruppens uppdrag ingick att utreda juridiska förutsättningar för att erbjuda studiebostäder för studerande i gymnasieutbildningen.

Arbetsgruppen har med hjälp av avdelningsjurist Laura Korpi utrett vilka bestämmelser det finns i åländsk lagstiftning som anknyter till studiebostäder samt vad som krävs lagstiftningsmässigt för att erbjuda studiebostäder i form av internatverksamhet inom landskapsregeringens regi.

Bestämmelser om studiebostäder fanns tidigare i landskapsförordningen (1997:60) om studiesociala förmåner för studerande på gymnasialstadienivå i landskapet Åland.

Bestämmelserna upphörde att gälla 1 juli 2016 genom ÅFS 2016/40. Den nuvarande landskapslagen om gymnasieutbildning innehåller vissa bestämmelser med anknytning till studiebostäder (§ 45 i LL 2011:13) som innebär att landskapsregeringen kan genom en förordning fastställa närmare bestämmelser om studiesociala förmåner, bland annat om boende. Om studiebostäder ska erbjudas i form av internatverksamhet i landskapsregeringens regi krävs en tydlig reglering i lagstiftningen innan internatverksamhet påbörjas. De nu gällande bestämmelserna är bristfälliga och behöver i så fall kompletteras. Inom internatverksamhet utövas betydande offentlig makt vid disciplinärenden som till exempel att en studerande tilldelas en varning eller sägs upp från boendet. Dessa uppgifter kan inte överföras till annan än en myndighet.

I riket regleras internatverksamhet i lagen om yrkesutbildning (FFS 531/2017). Enligt § 103 i rikslagen om yrkesutbildning kan skolan ha ett avgiftsfritt internatboende för studerande under den tid studerande och att skolan kan ha en ordningsstadga för att främja säkerheten och trivseln på internatet. Enligt § 104 i rikslagen om yrkesutbildning beslutar skolan om grunderna för beviljande av platser på internatet. En plats beviljas för viss tid och rätten till platsen upphör om den studerande före utsatt tid har avlagt examen, den studerande anses ha avgått eller den studerandes studierätt dras in. Om den studerande avstängs från undervisningen för viss tid kan skolan besluta att rätten till internatsboendet upphör tillfälligt för motsvarande tid. Enligt § 88 i rikslagen kan en studerande sägas upp från internatsboendet för viss tid eller för den tid som återstår av studierna om det är motiverat med hänsyn till den studerandes brott. I § 86 i rikslagen regleras disciplin på internatboenden.

En annan form av studiebostadsverksamhet är antingen i bolagsform eller genom att grunda en stiftelse. Stiftelser och bolag kan anta egna ordningsregler för boenden med iakttagande av övrig lagstiftning som till exempel ordningslagen och hyreslagen. I riket är det dock oftast universitets och högskolors studentkårer som bildar stiftelser eller bolag och då handlar det om studerande som är över 18 år.

6. Arbetsgruppens slutsatser och förslag

6.1 Förberedelser för att byta skola

Att flytta hemifrån när man är 15 - 16 år är vanligt om man bor i skärgården. Ungdomar från skärgården är väl medvetna om att de efter grundskolan sista klass ska flytta till Mariehamn eller till riket eller Sverige, för att få en utbildning. Det är ett stort steg att flytta hemifrån och bo själv med allt vad det innebär, som att börja en ny skola, hitta nya kompisar och hitta lämplig sysselsättning på fritiden.

Arbetsgruppen vill lyfta vikten av att vara förberedd inför flytten. Förberedelser kan starta i högstadiet redan i årskurs 7 med att börja förbereda och diskutera om hur det är att flytta hemifrån.

För att ungdomarna ska känna sig trygga att flytta till ett boende i Mariehamn föreslår arbetsgruppen att elever i skärgårdsgrundskolorna får en kontaktperson redan i årskurs 8 som de får träffa och etablera kontakt med innan det är dags att flytta. Kontaktpersonerna kan vara till exempel från Fältarna som finns inom kommunernas socialtjänst k.f. (KST). Fältarna jobbar med ungdomar i åldern 13 - 17 år i samarbete med bland annat grundskolan och fritids- och ungdomsledare. Det kan också vara kontaktpersoner från Skunk r.f. eller till exempel ungdomslotsarna på Ung resurs/Boost.

6.2 Förslag på boende

Arbetsgruppen föreslår att det bör vara ett samlat boende i Mariehamn. Boendet kan vara ett korridorboende där det finns möjlighet att ha eget rum och att det finns tillgång till kök och gemensamma utrymmen där man kan titta på tv, laga mat och umgås. Det kan också finnas två personers rum, under förutsättning att man själv får välja vem man bor med. Baserat på de synpunkter som arbetsgruppen fått av höranden ska inte boendet kallas för internat.

Arbetsgruppen anser att det är viktigt att det skapas en samhörighet på boendet och att det finns möjlighet till att lära sig att ta ansvar tillsammans för att få en bra gemenskap i boendet. Det är också viktigt att det ordnas fritidsaktiviteter som till exempel att laga mat tillsammans.

Boendet ska först och främst erbjudas till studerande under 18 år eftersom det är gruppen under 18 år som har det största behovet av ordnat boende. Arbetsgruppen föreslår att det är vårdnadshavaren som tecknar hyreskontrakt med hyresvärden till boendet.

Arbetsgruppen anser att boendet inte får vara kopplat till skolan och skolarbetet, på samma sätt som i riket. Arbetsgruppen anser att man ska kunna bo kvar om man vill, fastän man avbryter studierna. Om man får bo kvar är det lättare att till exempel byta till ett annat utbildningsprogram eller annan skola eller att man till exempel väljer att gå på Katapult ett år och kunna ansöka om ny studieplats utan att vara tvungen att flytta hem igen under tiden.

På basen av den juridiska utredningen är ett boende som ägs av skolan den som beslutar om grunderna för beviljande av platser på internatet. En plats beviljas för viss tid och rätten till platsen upphör om den studerande hoppar av skolan eller om skolan stänger av den studerande. Om den studerande avstängs från undervisningen så har också skolan rätt att

stänga av den studerande från internatet. Om studerande stängs av från internatet kan i sin tur leda till att studerande inte kan delta i undervisningen.

Ett samlat boende för personer under 18 år där alla känner sig trygga att bo, kräver ändå någon form av övervakning. Det är också oftast en förutsättning för att vårdnadshavare ska acceptera en flytt till ett samlat boende på annan ort. Arbetsgruppen föreslår därför att övervakningen ska ingå i hyreskontraktet.

6.3 Samarbete med organisationer inom tredje sektorn

För att förverkliga ett tryggt och säkert boende för studerande under 18 år som inte är kopplat till skolan föreslår arbetsgruppen att det upprättas ett nära samarbete med organisationer inom tredje sektorn. Här vill arbetsgruppen lyfta fram främst föreningarna Skunk r.f. och Ung resurs r.f. Utgående från de diskussioner som förts är båda föreningarna positiva till samarbete.

Skunk r.f. är skärgårdsungdomarnas intresseförening. Föreningen är belägen i den åländska skärgården men med kontor i ABF:s föreningshus på Ålandsvägen 40 i Mariehamn. Skunk jobbar främst med de sex skärgårdskommunerna i Ålands skärgård, men verksamheten är öppen för alla unga på Åland i åldern 7 - 25 år. Det finns en styrelse som består av ungdomar, en verksamhetsledare på ca 20 % samt en heltidstjänst som ungdomscoach. De tar också emot volontärer från andra länder. Skunks ordinarie verksamhet finansieras till ca 60 % med PAF-medel från landskapsregeringen.

Ung resurs r.f. är en ideell förening som i huvudsak jobbar med att hjälpa ungdomar att hitta en studieplats eller arbete. Ung resurs har en verksamhetsledare och två ungdomslotsar och finns i ungdomshuset Boost.

Arbetsgruppen föreslår att föreningen Skunk r.f. tilldelas ett ökat anslag av PAF-medel från landskapsregeringen under en treårsperiod, för en utökad verksamhet i samarbete med den som är hyresvärd vid boendet. Utgående från Skunks verksamhetsidé och syfte anser arbetsgruppen att föreningen är den bäst lämpade att ta ett övergripande ansvar för verksamheten och att fungera som stöd till ungdomarna i boendet. Med utökade medel kan föreningen vara med och skapa ökad trivsel och gemenskap i boendet och ordna olika typer av fritidsaktiviteter. Arbetsgruppen föreslår att verksamheten ska utvärderas efter en treårsperiod.

Arbetsgruppen föreslår också att Skunk får ansvar att skapa ett formaliserat nätverk av stödpersoner med andra organisationer i tredje sektorn som till exempel med Ung resurs r.f.

6.4 Samarbete med privat aktör

I arbetsgruppens uppdrag ingick att utreda möjligheter till privata engagemang. Arbetsgruppen har besökt Strandnäs hotell och fört diskussioner med ägaren Lasse Luoma.

På Strandnäs hotell finns möjlighet till ett korridorboende där det finns 7 rum för en person i varje och 10 rum som rymmer 2 personer. Rummen är möblerade med säng och skrivbord. I anslutning till rummen finns ett kök och ett samlingsrum. På hotellet finns också tillgång till gym, bastu, spelrum, bordtennis och möjlighet för Skunk att hyra till exempel ett konferensrum.

Ett boende vid Strandnäs hotell ska i första hand erbjudas studerande under 18 år där det är vårdnadshavaren som tecknar hyreskontrakt med hyresvärden. Boendet är inte kopplat till skolan. Hyresvärden sköter övervakningen och kostnaden för övervakningen ingår i hyran.

Arbetsgruppen anser att det är viktigt att det finns information på skolornas hemsidor om boendemöjligheter för studerande i Mariehamn och att det informeras om det till nya studerande.

7. Sammanfattning

Uppdraget var att utreda behovet av boendemöjligheter för studerande i gymnasieutbildning genom att kartlägga behovet av studiebostäder och att utreda juridiska förutsättningar för att erbjuda studiebostäder samt att utreda möjligheter till privata engagemang. Arbetsgruppen skulle i sin utredning beakta behovet av studiebostad under gymnasietiden för studerande från skärgårdskommunerna.

Arbetsgruppen har träffats 7 gånger, gjort ett studiebesök till Strandnäs hotell samt hört ett flertal aktörer som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med de frågor som berörs i utredningen.

Arbetsgruppen har konstaterat att den grupp studerande i gymnasieutbildningen som är i störst behov av att få hjälp med ett boende är studerande som är under 18 år. Det kan också finnas andra enskilda personer som har behov av ett tillfälligt boende som till exempel högstadieselever som vill göra prao på fasta Åland och vuxna som studerar.

Baserat på den juridiska utredningen föreslår arbetsgruppen att det ska vara ett samlat boende i Mariehamn. Det ska vara ett fristående boende och inte kopplat till skolan och undervisningen. Vårdnadshavare tecknar hyreskontakt. Det är viktigt att boendet upplevs som tryggt och säkert av både studerande och vårdnadshavare därför ska hyresvärden ansvara för att det finns en övervakning, vilket kan ingå i hyran.

Arbetsgruppen föreslår att föreningen Skunk r.f. tilldelas ett ökat anslag av PAF - medel från landskapsregeringen för en utökad verksamhet i samarbete med den som är hyresvärd vid boendet. Arbetsgruppen anser att föreningen är den bäst lämpade att ta ett övergripande ansvar för verksamheten och att fungera som stöd till ungdomarna i boendet. Den utökade verksamheten kan vara en försöksverksamhet under en treårsperiod och som utvärderas efter 3 år. Arbetsgruppen föreslår också att Skunk får ansvar att skapa ett formaliserat nätverk av stödpersoner med andra organisationer i tredje sektorn som till exempel med Ung resurs r.f. Stödpersonerna etablerar kontakt med elever i högstadieskolorna i skärgården i god tid innan flytten till Mariehamn.

På basen av studiebesök samt diskussioner som förts anser arbetsgruppen att Strandnäs hotell har de bästa förutsättningarna för ett samlat boende. Där finns ca 17 möblerade rum

och tillgång till kök, samlingsrum, gym, bastu, spelrum samt hyresmöjlighet för föreningen Skunk. Boendemöjligheterna ska marknadsföras på skolornas hemsidor.

Avslutningsvis vill arbetsgruppen framföra att det är önskvärt att möjligheten till ett boende för studerande under 18 år förverkligas till läsårsstarten hösten 2022. Planeringen bör komma i gång så fort som möjligt, då kan skolorna ge information om vilka boendemöjligheter som finns, i samband med den samåländska elevantagningen som startar i mars 2022.

8. Referenser

- ”Vi bara för mitt i allt” - skärgårdsungdomars upplevelser och erfarenheter av den studierelaterade flytten efter grundskolan (Föreningen SKUNK, Nora Brandt, 3.10.2004)
<https://www.skunk.ax/uploads/7/6/3/0/76308315/vibaraformittiallt.pdf>
- Skärgårdsungdomarna och övergången från grundskolan till gymnasialstadiet (Ålands landskapsregering, Kommittérapport U30/06/1/7, 15.10. 2007)
- Intern PM (Ålands landskapsregering, avdelningsjurist Laura Korpi, utbildnings- och kulturavdelningen, 17.5.2021)
- Kvalitet i internatverksamhet (Utbildningsstyrelsen, guider och handböcker 2020:6b)

